

Malamalama i lau supaaneueta

O se ta'iala mo tagata faigaluega Pasefika ma Timor-Leste

O le a le supaneueta?

O le supaneueta, poo le 'supa', o le faiga sefeina o tupe litaea a Ausetalia. E pei o le faiga o Saofaga (NPF) i le tele o Atumotu o le Pasefika.

Afai e te faigaluega i totonu o Ausetalia, e totogi e lau falefaigaluega lau supa e 11% o lou totogi faaopopo atu i lou totogi masani. E totogi lau supa i totonu o se tupe sili filifiliaina, e teu ai seiloga e te talaina pe a e toe fo'i i lou atunuu.

I le taimi atoa o lau galuega, o se manatu lelei le siaki o lau falefaigaluega o loo totogiina atu ia te oe le supa o loo e agavaa ia i lau supa filifilia ma vaai poo sa'o le aofa'iga. E mana'omia ona totogi e lau falefaigaluega lau supa i kuata ta'itasi (o nisi e filifili e totogi vave le supa)

NB. O le 11% Supa Mautinoa e alu i luga ta'i 0.5% i tausaga ta'itasi mai le Aso 1 Iulai seia taunuu i le 12%. O le numera 11% o le a talafeagai na'o le luga atu ma i le aso 30 Iuni 2024.

O afea e tala ai la'u supa?

E mafai ona e talosaga ia totogi atu lau supaneueta pe afai:

- ua e alu ese ma Ausetalia ma ua uma le aoga o lau visa poo ua faaleaogaina foi
- e le o oe o se tagatanuu o Ausetalia poo Niu Sila, poo se tagata nofomau o Ausetalia
- le o toe iai sau visa Ausetalia, e aofia ai soo se visa (aofia ai visa o tagata maimoa), ma e lē o se tagata sitiseni Ausetalia poo Niu Sila, poo se tagata nofomau Ausetalia.

Ao le i mafai ona tuuina atu sau talosaga mo lau supa ao e i totonu lava o Ausetalia, matou te **matuā fautuaina** lou maua uma o faamatalaga e te moomia ma amata lau talosaga ae e te le i alu ese. O nisi faamatalaga o loo aofia i lalo o le ulutala ' O a faamatalaga ou te moomia e talosagaina ai la'u DASP'atonu e faigata mo oe le amataina o le faagasologa o le talosaga i le taimi e te alu ese ai.

Supa = tupe sefe mo le lumana'i

E faapefea ona tala la'u supa?

Online e ala i le Ofisa o Lafoga Ausetalia

O le auala faigofie e tala ai le DASP o lou talosaga lea e ala i le system online fai talosaga fai fua o le DASP a le ATO.

O le a tuuina atu e le system a le DASP faamatalaga e uiga i lau supa, e aofia ai le mea e fai ai. E fua i le umi talu na e alu ese ma le atunuu ma le uma ai o le aoga o o lou visa, e ono taofia pea lau supa e lau tupe supa poo ua umia nei e le Ofisa Lafoga a Ausetalia (ATO).

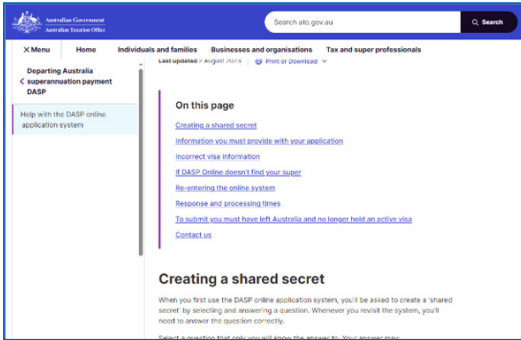
O le [uepisaite o le ATO](#) o loo iai le tele o faamatalaga i luga iinei e aofia ai se vitio ta'iala

Afai e le mafai ona faia lau talosaga online

Afai e le mafai ona fai lau talosaga e ala i le DASP online, e mafai ona e talosaga mo lau DASP i le tuuina atu o e pepa faatumu, ae e mana'omia ona e faaaogaina le pepa sa'o e faamoemoe lea i le mea o loo taofia ai lau tupe sili.

◀ Afai o loo taofia le aofa'iga o lau supa mo oe (o lau paleni o le supa) e sili atu ma le \$5000 o le a mana'omia ona e apalai mo le Certification of Immigration Status (form 1194) e ala i le Matagaluega o Mataupu tau Fale (Department of Home Affairs). O le tau o lena talosaga i le taimi nei e \$55. Mo nisi faamatalaga alu i le: <https://immi.homeaffairs.gov.au/entering-and-leaving-australia/leaving-australia>.

◀ Asiasi i le uepisaite a le ATO mo nisi faamatalaga, aofia ai pepa faatumu ma faatonuga e mulimulita'i iai pe afai e le faia lau talosaga online. E iai foi se vitio o faamatalaga i luga o le itulau e uiga i le DASP. Alu i le: <https://www.ato.gov.au/individuals-and-families/super-for-individuals-and-families/super/temporary-residents-and-superannuation/departing-australia-superannuation-payment-dasp>.

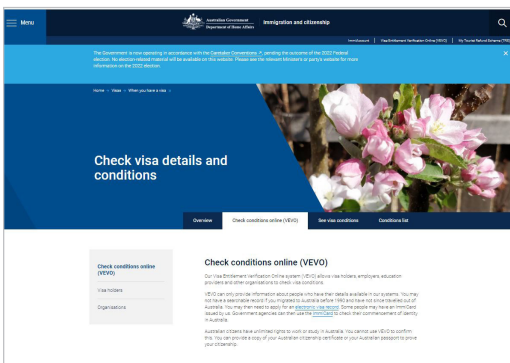

Resitala i le [DASP Online](https://www.ato.gov.au/individuals-and-families/super-for-individuals-and-families/super/temporary-residents-and-superannuation/departing-australia-superannuation-payment-dasp/help-with-the-dasp-online-application-system#ato-Creatingasharedsecret) ao e iai pea i totonu o Ausetalia ma amata lau talosaga.

E faapefea ona fai le DASP Online?

E mafai ona fai sau account DASP Online ae e te le i alu ese ma Ausetalia. Amata lau talosaga DASP i lou alu lea i luga o le DASP Online ma fai se 'shared secret (mealilo faasoa atu)'. O lau mealilo faasoa atu o le a mafai ai ona e faatumu lau talosaga pe a e toe fo'i lou atunuu, ma i le taimi lava e uma ai le taimi pe faaleaogaina ai lou visa. Mo nisi faamatalaga i le faiga o lau mealilo faasoa atu, alu i le: <https://www.ato.gov.au/individuals-and-families/super-for-individuals-and-families/super/temporary-residents-and-superannuation/departing-australia-superannuation-payment-dasp/help-with-the-dasp-online-application-system#ato-Creatingasharedsecret>.

A e toe fo'i i lou atunuu, o le a e mana'omia le faaogaina o se komepiuta ma le initaneti e tuuina atu ai lau talosaga DASP online. Afai o loo e tatalaina pea laumafai ona totogi sa'o atu lau DASP i totonu o lau tusitupe Ausetalia.

Siaki le aso e uma ai lou visa i le [Uepisaite a le Home Affairs](https://immi.homeaffairs.gov.au/visas/already-have-a-visa/check-visa-details-and-conditions/check-conditions-online).

E faapefea ona ou iloa poo ua uma le taimi o la'u visa?

Ae e te le i tuua Ausetalia, siaki le aso e faagata ai lou visa. E mafai e lau fale faigaluega ona saunia lea tulaga. Pe e mafai ona e login i luga o le Visa Entitlement Verification Online (VEVO) e siaki ai le tulaga o iai lou visa.

E mafai ona e saili nisi faamatalaga i le <https://immi.homeaffairs.gov.au/visas/already-have-a-visa/check-visa-details-and-conditions/check-conditions-online>

Manatua: e mafai ona na'o lou talosaga le supa pe a tuua Ausetalia ma ua uma lou visa poo ua faalēaogāina. E lē mafai ona faalēaogāina se visa o loo lalo ifo ma le 6 masina o loo aogā pea.

Faapefea pe afai o lo'u visa e multi-year?

Afai o oe o se tagata faigaluega i se taimi puupuu o loo iai se visa multi-year e le mafai ona talaina lau supa sei vagana ua e toe fo'i mo le taimi mulimuli ma ua faagata lou visa. AUA le faalēaogāina fua lou visa multi-year se'i vagana ua mae'a uma au galuega i totonu o Ausetalia Afai e te faia lea tulaga, e tatau ona e totogina se visa foi e toe fo'i mai ai, ma e ono lē mauaina lea visa.

Faapefea on totogiina le DASP?

E masani lava on totogiina le DASP i totonu o le 28 aso i le uma ai lea ona tuuina atu le talosaga ua mae'a ona faatumuina. O le a faatuai se talosaga mo le totogi pe afai e lē mae'a lelei ona faatumu le talosaga pe ua misi ni pepa lagolago.

O le a mafai ona totogi atu lau supa i totonu o se **bank account Ausetalia**, pe afai na e tuuina mai au faamatalaga tau faletupe, poo le lafo atu ia te oe i se **siaki Ausetalia**, pe totogi e ala i tupe faamomoli atu i fafo (mo na'o ni talosaga tau tupe). O le tele o faletupe i fafo o le a lē taliaina siaki Ausetalia ma e lē o tupe uma e aumai uma filifiliga ia e 3 e totogi ai. Ae e te le i tuua Ausetalia, siaki i lau tupe sili e uiga i le auala sili ona totogi ai ma pe iai ni pili ma totogi e aofia Afai e te filifili e totogi atu lau supa i totonu o se bank account Ausetalia, e **TATAU** ona tatala pea lau tusitupe Ausetalia.

Afai e lē talosagaina lau DASP i totonu o le 6 masina o lou aso faagata ai lou visa, e ono ave lau supa i le ATO ma o le a taofi ai seiloga ua e talosagaina. O supa e taofia e le ATO e **na'o** le tusitupe Ausetalia lava e mafai ona totogiina atu ai pe lafo atu o se siaki talā Ausetalia ia te oe.

Faapefea ona tipi lafoga o le DASP?

E tipi le lafoga o lau DASP ae e te le i mauaina, masani lava o le lafoga 35%-45%. O le a avatu se aotelega o le totogi fautuaina atu ai oe i le aofa'iga o le lafoga tipi o le DASP ma le aofa'iga mulimuli o le a totogi atu ia te oe.

O a faamatalaga ou te moomia e talosagaina ai la'u DASP?

O a'u faamatalaga patino e fesoasoani e faailoa ai lou

- Numera o le Faila o Lafoga Ausetalia (TFN)
- igoa
- aso fanau
- tuatusi pe a toe fo'i i lou atunuu
- numera telefoni pe a toe fo'i i lou atunuu
- imeli
- tuatusi mulimuli i Ausetalia
- Faamatala i le tusifolau

Faamatalaga o lau Supaaneueta

- igoa o lau supa
- Numera Pisinisi Ausetalia o lau supa (ABN)
- numera o le account o lau supa

Faamatalaga o alu falefaigaluega

- ABN a lau falefaigaluega
- igoa o le pisinisi
- tuatusi o le pisinisi
- aso mo le vaitaimi o e faigaluega ai.

Faamaumauga Lagolago

- kopi faamaonia o pepa faamaonia ai oe pe afai e sili atu lau supa ma le \$5000
- kopi o faamatalaga mai lau faletupe Ausetalia mo le account e totogi atu ai lau penefiti.

Kopi faamaonia e faamaonia ai lou tagata

Afai e \$5000 pe sili atu le aofa'i o lau supa, e ono mana'omia e lau tupe sili kopi faamaonia o mea e faamaonia ai lou tagata. E mafai ona faaoga lou tusifolau faaaliaina ai lou ata, numera o le tusifolau, atunuu, ma le aso e uma ai le aogā o le tusifolau. Poo, sau laisene taavale o iai nei, poo le pepa faamaonia a le atunuu. Faafesoota'i lau tupe sili (super fund) ae e te le i alu ese ma Ausetalia ina ia vaai poo a pepa o le a latou mana'omia.

E pito faigofie ona faamaonia au pepa ese [tagata faamaonia](#) lona faamaoniaina a'o e i Ausetalia. E mafai foi ona e siaki i lau falefaigaluega e uiga i auala e faamaonia ai pepa.

E mafai ona e faamaonia pepa pe a e toe fo'i. O tagata nei ua faatagaina e faamaonia au pepa i fafo atu ma Ausetalia:

- vaega faatulafonoina e faamaonia (notary publics)
- vaega faigaluega lata ifo i le
 - amepasa Ausetalia
 - komesina Ausetalia
 - konesula- aofia ai konesula faauluulu e konesula maualuga Austrades.

O le tagata e faamaoniaina i lou iai e tataua ona faamaonia kopi ta'itasi e moni ma sa'o mai le ulua'i kopi.

Mana'omia nisi fesoasoani?

Afai e te mana'omia se fesoasoani i le faatumuga o lau talosaga DASP online pe toe maua mai lau mealilo faasoa, faamolemole:

- Alu online i le uepisaite a le ATO: [Departing Australia superannuation payment \(DASP\) | Australian Taxation Office \(ato.gov.au\)](#)
- asiasi i le itulau a le ATO i faamatalaga e uiga ile faiga o talosaga online a le DASP (<https://www.ato.gov.au/individuals-and-families/super-for-individuals-and-families/super/temporary-residents-and-superannuation/departing-australia-superannuation-payment-dasp/help-with-the-dasp-online-application-system>).
- imeli le (DASPmail@ato.gov.au) - faamolemole manatua e lē saogalemu lenei auala ma e ono oo atu i le 28 aso e tali mai ai. E tatau ona e saunia faamatalaga nei pe afai e te imeli i le ATO:
 - igoa atoa ma le aso fanau
 - atunuu o le tusifolau ma le numera tusifolau
 - imeli ma numera o le telefoni
 - tuatusi mulimuli i Ausetalia
 - igoa o le super fund (pe a iloa)
- faafesoota'i lau tupe – o le tele o tupe sili (super fund) e iai latou faamatalga i luga online e uiga i le DASP, pe mafai ona e vili sa'o iai latou
- vili le ATO mai Ausetalia i le (13 10 20) i le va o le 8:00am ma le 6:00pm, Aso Gafua i le Aso Faraile.
- Afai e te le o i totonu o Ausetalia, vili le ATO i le (+61 26216 1111) i le va o le 8:00am ma le 5:00pm Taimi Ausetalia Eastern Standard, Aso Gafua i le Aso Faraile.
 - Afai e te fia tautala i se gagana e ese mai le Igilisi e mafai ona e vili le auunaga Faaliliu ma Faamatalaupu (TIS National) i le (+61 3 9268 8332) ma talosaga e fesoota'i i le ATO i lau gagana filifilia.
- Fesili i lau falefaigaluega mo se fesoasoani.

